

Vuk Vinaver, Prilozi istoriji plemenitih metala, cena i nadnica (srednjevekovni Dubrovnik), Istoriski glasnik 1960, 1—2, 51—95.

Pitanju cena u nas u srednjem veku, a posebno u XIV st., obraćeno je malo pažnje, tako da do pojave ovog rada nije postojao neki obimniji koji bi dao sistematski pregled cena i nadnica za jedan duži period. Autor je, i pored velikih teškoća koje su neizbežne u jednom takvom radu gde treba voditi računa o raznim monetama koje su cirkulisale u Dubrovniku i o promeni njihove vrednosti, a zatim o ceni robe koja je zavisila od raznih okolnosti (kad se radi o žitu, vinu, soli ili drugim proizvodima kojima je opština određivala cenu bilo je mnogo lakše nego kod određivanja cene stoci, kućama ili plate služinčadi), dosta uspešno rešio sve probleme dajući pregled cena za skoro sve važnije artikle dubrovačke trgovine i cene kvalifikovane i nekvalifikovane radne snage za čitavo XIV stoleće.

Posle kraćeg uvoda koji se odnosi na porast bogatstva u Dubrovniku u XIV st. i brzi razvoj privrede, autor daje kratak osvrt na vrste novca i promene njegove vrednosti u tom stoleću. Dalje izlaganje odnosi se na žito i elemente koji su uticali na cenu žita, pa napominje da se u izvesnim slučajevima delilo građanima uz posebne cedulje. Za g. 1348. navodi da se cena u prvoj polovini godine kretala od 36—40 din. i 24 pred kraj, a 1349. pada na 16—12 din. star. Međutim, ne ističe da se 1349. radi o žitu koje opština deli građanima po ceni nižoj od prodajne; kolika je tada bila prodajna cena, nemamo podataka. Onih 12 din. za star odnosi se verovatno na ječam, jer se žito skoro nikad nije ni prodavalo ni delilo po tako niskoj ceni, a bilo bi i u nesrazmeri sa cenom od 20 dinara star iz 1350. Ova cena se održava sve do 70-ih godina XIV st. kad dolazi do naglog skoka koji se, uz male promene, održava do kraja stoleća. Do sličnih promena u ceni došlo je i kod vina. Prilikom izlaganja o mesu, navodi se da je najskuplje meso od kastrata (škopca), a malo zatim (59—60) da je najskuplje svinjsko meso, što jasno proizlazi iz tabele.

Cena kako sitne tako i krupne stoke uspešno je prikazana s pomoću proseka iz kojega se jasno vidi da poskupljenje nastupa pred kraj veka. U daljem izlaganju autor iznosi cenu sira, loja, voska, vune, koralja, bibera, smokava, grožđa, meda, pa čak i belog luka, a tek zatim cenu soli. Interesantno je da je kod soli došlo do poskupljenja od preko 200%, što nije slučaj sa drugim artiklima, ali se ne navodi razlog tolikom poskupljenju. Verovatno je posredi bila velika potražnja soli u zaleđu. O građevinskom materijalu govori se uzgred, mada o tome ima obilje podataka. Iznenaduje zaključak »da crep i cigla nisu doživeli znatni skok; tek oko 1383. počela je da raste njihova cena« (65). Međutim, 1349. je došlo do ne baš tako beznačajne promene u ceni, što se jasno vidi iz ovoga: Bogauce cappero i njegov drug se obavezuju da će praviti crep i plaćati opštini najam, pod uslovom da od sama primaju po 40 dinara za milijar umesto trideset kako su ranije primali, zatim da za drugu vrstu, za koju su ranije primali 40 dinara, primaju sada 52, a 6,5 perpera za onu vrstu za koju su ranije primali 5 perpera (Mon. Rag. II, 75).

Kod đubriva je do velikog skoka cene došlo oko 1366, a sledećih godina, dok cena drugim artiklima raste, đubrivu opada. Postavlja se pitanje koji je bio razlog da cena baš tada skoči i da zatim opada, kad se razrađivanje dotada neobrađenih površina, a time i veća upotreba đubriva, nastavlja pa i povećava pred kraj XIV stoleća.

Ceni svih vrsta sredstava za prevoz morem obraćeno je mnogo pažnje, tako da se dobija ne samo jasna predstava o ceni barki i brodova nego i njihovoj veličini, broju posade i nosivosti. Pitanje cene radne snage posebno je interesantno, i autor je uglavnom uspeo dati pregled cena kako kvalifikovane tako i nekvalifikovane radne snage, zaključujući da su nadnice rasle uporedo sa promenom vrednosti novca, ali su porasle više nego što je zahtevalo kvarenje monete, što je bio slučaj i kod cena. Ipak bi se moglo zameriti autoru na nedovoljnoj preciznosti kad govori o nadnicama stručnih radnika u godini pomora 1348. Tako navodi da je kamenar u tim godinama imao 5,5—6 din. dnevno, a zaboravlja da su 6 dinara imali samo strani majstori (iz Ugarske i Nemačke) dok je plata domaćih bila najviše 5,5 din. na dan. Kad se radi o služinčadi i određivanju njihove novčane nagrade, mora se razlikovati služinčad koja se obavezuje na rad u Dubrovniku i čiji su uslovi života mnogo bolji a plata veća od onih koje su kupovali južnoitalijanski trgovci samo za stan i hranu i najčešće bez ikakve novčane nagrade, a rok službe im je bio do 20 godina. Samo ako se uzme u obzir služinčad u Dubrovniku, može se dobiti tačan iznos njihove zarade. Ta razlika se kod autora ne vidi dovoljno. Dobro bi bilo da je autor, kad već govori o ceni radne snage, obuhvatio i plate državnih službenika i promene koje su verovatno došle i kod njih u vezi sa opštim porastom cena u drugoj polovini XIV stoleća.

Plemeniti metali zauzimaju posebno mesto, obzirom na njihovu ulogu u privrednom životu Dubrovnika a još više zaleđa. U vezi sa srebrom, autor je dao i promenu količine srebra u novcu, sa čim je u neposrednoj vezi i porast cena, što se iz njegova rada jasno vidi. Do polovine XIV st. cene se sa malim promenama održavaju na istoj visini. Promena nastaje u vezi sa pomorom 1348, ali stabilizacija dolaze srazmerno brzo. Međutim, odlučujući skok nastaje 70-ih godina i takvo stanje uz male promene ostaje do kraja stoleća.

Dalja istraživanja će možda u ponečemu izmeniti i dopuniti autorove zaključke, ali mu ipak pripada velika zasluga što se hrabro odlučio na tako komplikovan i opsežan posao i time mnogo pridoneo proučavanju cena u srednjem veku.

Dužanka Dinić-Knežević

S. Ćirković, O »đakovačkom ugovoru«, IG 1962, 1—4.

Prije pola stoljeća mađarski historičar J. Karácsonyi iznio je mišljenje da je do sastanka između bosanskoga kralja Stefana Dabiše i udarskoga kralja Žigmunda moglo doći tek 1394. U našoj historiografiji, međutim, nije to bilo prihvaćeno. Budući da je danas, na osnovu diplomata iz Žigmundova vremena, poznato kraljevo kretanje tokom 1393. i 1394, S. Ćirković ističe u svom prilogu da je Karácsonyi bio u pravu pa da se zbog toga moraju »neka shvatanja o bosansko-ugarskim odnosima toga vremena« (str. 3) revidirati.

Prateći Žigmundovo kretanje 1393, autor smatra da je kralj jedino u vremenu od 24. jula do 12. augusta mogao biti u Đakovu, ali da na te datume ne upućuje »ni jedan dokument o „Đakovačkom ugovoru“ (6). Opisujući događaje 1394, on upozorava da se u Žigmundovim ispravama za porodice Gorjanskih i Kanižaja izričito

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

Redakcioni odbor:

KONSTANTIN BASTAIĆ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

Tajnik redakcije:

IVAN KAMPUŠ

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB